

کتابچه آموزشی پوشش واکسیناسیون فلج اطفال، سرخک، کووید-۱۹

در جمعیت پناهندگان
و مهاجرین خارجی

سلامت همگانی
با واکسیناسیون

ویژه رابطین سلامت اتباع

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت بهداشت

جمهوری اسلامی ایران
وزارت کشور

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

پوشش واکسیناسیون

فلج اطفال، سرخک، کووید-۱۹

واکسیناسیون

نزدیک شده، بیماری های سرخک و سرخجه نیز به مرحله حذف رسیده و میزان شیوع هیپاتیت ب در کشور به یک سوم کاهش یافته است.

واکسیناسیون اولین سطح پیشگیری است و مانع بیمار شدن افراد می شود در نتیجه بسیار ارزان تر و ساده تر از درمان کردن بیماران است. فرایند تولید، نگهداری و مصرف واکسن در مراحل متعدد تحت کنترل و نظارت شدید و دقیق دستگاه های نظارتی بوده تا موثرترین و سالم ترین واکسن ها در برنامه واکسیناسیون استفاده شوند و در کشور ایران نیز سازمان غذا و دارو بر تمامی این فرایند نظارت داشته و تمام واکسن های مصرفی در شبکه بهداشتی کشور مجوز مصرف دریافت می نمایند.

هر گاه میزان واکسیناسیون کاهش یابد، به سرعت طغیان های بیماری های قابل پیشگیری با واکسن رخ می دهد و سلامت کودکان و جامعه را به مخاطره خواهد انداخت در نتیجه تنها راه حفظ سلامت کودکان کشور، تامین پوشش واکسیناسیون در بالاترین حد ممکن است.

واکسیناسیون موثرترین مداخله بهداشتی شناخته شده برای ارتقای سلامت جامعه است. اولین واکسن تولید شده، واکسن آبله بوده و متعاقب آن واکسن های متعدد دیگر علیه بیماری های عفونی که همه گیری های گسترده و کشنده ایجاد می کردند، ساخته شد. در حال حاضر واکسیناسیون کودکان سالیانه از مرگ ۲.۵ میلیون کودک در سطح جهان، جلوگیری می کند و با افزایش پوشش واکسیناسیون و افزایش سطح دسترسی کودکان و سایر گروه های هدف می توان سالیانه از مرگ یک میلیون فرد دیگر هم پیشگیری نمود.

واکسیناسیون در ایران سابقه طولانی دارد و با تولید واکسن در موسسات داخلی مانند موسسه تحقیقات واکسن و سرم سازی رازی و انستیتو پاستور ایران تقویت شده است.

با گسترش شبکه خدمات بهداشتی درمانی اولیه در کشور، سطح دسترسی کودکان و مادران باردار به واکسیناسیون افزایش یافت و تمام مناطق شهری و روستایی به شکل یکسان تحت پوشش قرار گرفتند. در حال حاضر حدود ۲۲ سال است که هیچ موردی از بیماری فلج اطفال در کشور رخ نداده، بیماری کزاز نوزادی حذف شده، موارد بیماری دیفتری به صفر

واکسن چیست؟

بدن انسان در مواجهه با عوامل بیماریزا واکنش نشان داده و سیستم ایمنی بدن فعال می شود ولی شدت بیماریزایی عوامل عفونی سبب می شود که سیستم ایمنی نتواند بر میکروب یاد شده غلبه کند، لذا ما بیمار می شویم. در سال های قدیم افراد زیادی در اثر ابتلا به بیماریهای عفونی مانند فلج اطفال، دیفتری و سرخک و کزاز جانشان را از

فلج اطفال، سرخک، کووید-۱۹

دست می دادند و افرادی که زنده می ماندند نسبت به بیماری یاد شده مصونیت پیدا می کردند. با پیشرفت دانش، بشر توانست تغییراتی روی عامل بیماریزای عفونی ایجاد نماید تا قابلیت بیماریزایی آن را از بین ببرد ولی امکان تحریک سیستم ایمنی و مصون سازی بدن باقی بماند. لذا با تزریق واکسن بدون اینکه بیمار شویم و در معرض خطرات شدید ناشی از بیماری قرار بگیریم، بدن خود را در مقابل آن بیماری مصون می نماییم.

مصونیت ایجاد کند. در نتیجه ماه ها یا سال های آینده اگر عامل بیماریزای اصلی وارد بدن شود سیستم ایمنی بلافاصله آن را شناسایی کرده و مانع بیماریزایی آن می شود.

آیا یک بار واکسن زدن کافی است یا باید تکرار شود؟

این امر بستگی به عامل بیماریزا و نوع واکسن دارد. در برخی موارد مانند بیماری سل واکسن آن که واکسن ب ت ژ نام دارد فقط

واکسن چگونه ساخته می شود؟

برای تهیه واکسن، ابتدا عامل بیماریزا را کشته یا ضعیف می کنند تا واکسن باعث ایجاد بیماری نشود و صرفاً سیستم ایمنی را تحریک کرده و

چگونه می توان اثر محافظتی واکسن علیه بیماری را بالا برد؟

رعایت جدول زمانبندی دریافت واکسن که توسط کارکنان بهداشتی اعلام می شود مهمترین راه است ولی باید توجه داشت که اگر در همسایگی ما فردی باشد که واکسن نزده باشد و علیه بیماری مورد نظر ایمن نشده باشد ممکن است مبتلا شود و ابتلای وی، کودک ما را هم در معرض خطر قرار دهد لذا بایستی خانواده ها همدیگر را به تکمیل برنامه واکسیناسیون فرزندان شان تشویق نمایند تا با مصون شدن همه بچه ها، امکان ابتلا و انتشار بیماری به حداقل برسد.

یک بار زده می شود ولی در برخی دیگر مثل واکسن پنج گانه باید چند بار به فواصل زمانی مشخص واکسیناسیون تکرار شود تا با تحریک کامل سیستم ایمنی، مصونیت پایدار در بدن ایجاد شود.

آیا رعایت زمانبندی بین واکسن ها ضرورت دارد؟

بله، در مورد واکسن هایی که ۲ یا چند بار زده می شوند، قبل از تکمیل برنامه واکسیناسیون هنوز ایمنی کامل در فرد ایجاد نشده و خطر ابتلا وجود دارد.

لذا خانواده ها باید دقت نمایند که حتما جدول زمانبندی واکسیناسیون فرزندشان را طبق برنامه منظم رعایت نمایند تا سلامت کودکانشان فراهم گردد.

آیا واکسن زدن عوارض هم دارد؟

بله اما خوشبختانه عوارض بعد از واکسیناسیون خفیف است و معمولا طی یک تا دو روز خودبخود بهبود می یابند. شایعترین عوارض جانبی شامل درد و قرمزی محل تزریق واکسن، تب و بی قراری کودک است که با اقدامات ساده قابل پیشگیری و بهبود هستند و فواید واکسیناسیون در مقایسه با عوارض احتمالی آن بسیار بیشتر است.

آیا اگر واکسن بزیم باز هم خطر ابتلا به بیماری وجود خواهد داشت؟

بله، زیرا واکسن ها صد در صد مصونیت کامل ایجاد نمی کنند اما در صورت ابتلا فرم خفیف تر بیماری در آنها ظاهر می شود.

اقدامات پس از واکسیناسیون

معمولا به خانواده ها توصیه می شود که حدود ۲۰ دقیقه بعد از واکسیناسیون در مرکز بهداشت بمانند تا اگر مشکلی برای کودک رخ دهد به

فلج اطفال، سرخک، کووید-۱۹

برنامه کشوری واکسیناسیون کودکان در سال ۱۴۰۱

نام واکسن	بدو تولد	۲ ماهگی	۴ ماهگی	۶ ماهگی	۱۲ ماهگی	۱۸ ماهگی	۶ سالگی
واکسن ب ت ژ	***						
قطره خوراکی فلج اطفال	***	***	***	***		***	***
واکسن تزریقی فلج اطفال			***	***			
واکسن پنج گانه		***	***	***			
واکسن سه گانه		***				***	***
واکسن سرخک، سرخچه و اوریون					***	***	
واکسن هپاتیت ب	***						

* در زمان ورود به مقطع دوم متوسطه واکسن توام (دیفتری و کزاز) تزریق می شود و پس از آن هر ۱۰ سال یک بار توصیه می شود که واکسن توام تکرار شود تا ایمنی مستمر فراهم باشد.

با آب خنک در تسکین درد موضعی موثر هستند اما گذاشتن یخ و یا کمپرس آب یخ ممنوع است. چنانچه درد و تورم بعد از ۲۴ ساعت ادامه داشته باشد گذاشتن کمپرس گرم با حوله گرم و مرطوب با افزایش خونرسانی، کمک کننده است اما توصیه میشود در مقاطع زمانی کوتاه انجام شود تا موضع صدمه حرارتی نبیند. درعرض دو روز اول واکسیناسیون، مصرف بیشتر مایعات یا تغذیه با شیر مادر و بالا قرار دادن موضع واکسینه شده مانند بازو با قرار دادن آن روی یک بالش کوچک نیز کمک کننده است.

سرعت اقدام شود. برای کاهش درد و بی قراری کودک و تسکین علائم موضعی اقدامات ذیل توصیه می گردد: در شیرخواران بزرگتر از شش ماه مصرف مقدار کمی مایعات شیرین پیش از واکسیناسیون یا بلافاصله بعد از آن یا مصرف شیر مادر و در آغوش گرفتن کودک، صحبت با وی و نوازش آرام موضع توسط مادر می تواند در کاهش درد موثر باشد. بسته به توصیه کارکنان بهداشتی از قطره استامینوفن نیز می توان برای کاهش تب و یا درد و بی قراری کودک استفاده نمود. در ۲۴ ساعت اول مرطوب نمودن محل تزریق

فلج اطفال

یعنی مهار آزمایشگاهی ویروسی وحشی پولیو نیز به مرحله اجرا درآمده است.

کشورها از نظر بیماری فلج اطفال به ۳ گروه تقسیم می شوند

اول) کشورهایی که بیماری هنوز در آنها بومی است که در سال ۲۰۲۲ فقط ۲ کشور افغانستان، پاکستان در این گروه قرار دارند.

دوم) کشورهایی که توانسته اند گردش ویروس وحشی فلج اطفال را قطع کنند و در لیست کشورهای بدون پولیو (Polio Free) قرار گیرند.

سوم) کشورهایی که علیرغم موفقیت اولیه، مجدداً بیماری به کشورشان برگشته است.

بیماری فلج اطفال یکی از بیماری‌های ناتوان کننده بخصوص در دوران کودکی است. تا قبل از تصویب برنامه ریشه کنی فلج اطفال، سالانه بیش از چهار میلیون نفر در جهان به این بیماری مبتلا شده و صدها هزار نفر از آنان برای همیشه فلج باقی می‌ماندند.

پس از موفقیت در ریشه کنی بیماری آبله توسط واکسن که در سال ۱۹۷۷ میلادی، کشورهای جهان مکلف شدند بیماری فلج اطفال را در کره زمین ریشه کن کنند. از سال ۱۳۷۰ راهبردهای مصوب برنامه ریشه کنی فلج اطفال در کشور ایران اجرا شده است، همچنین از سال ۱۳۷۹ فعالیت در زمینه راهبرد چهارم

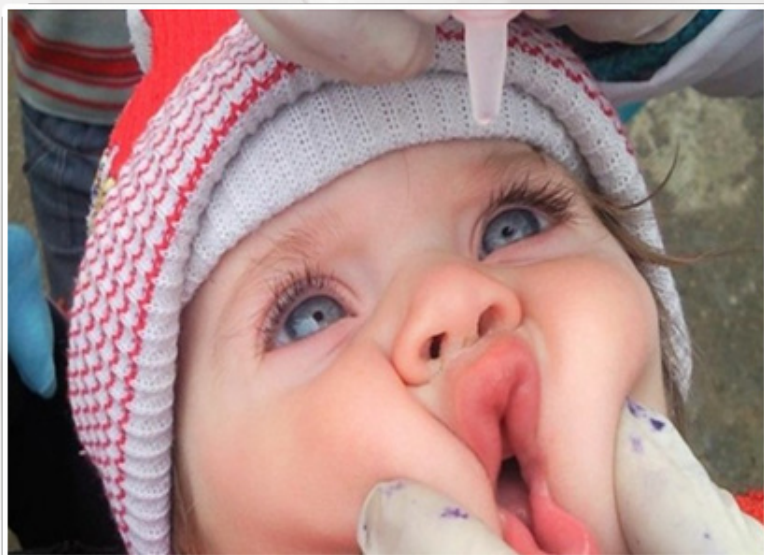
فلج اطفال، سرخک، کووید-۱۹

راهبردهای جهانی برای ریشه کنی فلج اطفال در 4 محور کلی طبقه بندی می شوند

(۱) پوشش بالای واکسیناسیون فلج اطفال:
حداقل ۹۵٪ کودکان هر شهرستان باید نوبت سوم واکسن فلج اطفال را دریافت کرده باشند.

(۲) واکسیناسیون تکمیلی
در شرایط خاص به همه کودکان زیر ۵ سال بدون توجه به سابقه واکسیناسیون قبلی، مجدداً دو نوبت
قطره خوراکی فلج اطفال با فاصله ۴ هفته تجویز می شود.

(۳) نظام مراقبت فلج شل حاد
در کودکان بیماری های مختلفی می توانند باعث فلج و شل شدن ناگهانی اندام ها شوند که تمامی
این موارد باید گزارش و پیگیری شود زیرا ممکن است یکی از آنها فلج اطفال باشد برای همین سیستم
بهداشتی کشور با برنامه مراقبت فلج شل حاد به دنبال شناسایی بیماران فلج اطفال می باشد.

فلج اطفال، سرخک، کووید-۱۹

فلج اطفال

در پا است. در صورت بروز فلج شل یا ضعف ناگهانی در پا یا دست، باید گزارش فوری انجام شود.

فلج اطفال چگونه منتقل می شود؟

ویروس فلج اطفال معمولاً از طریق آب و غذای آلوده به مدفوع فرد حامل ویروس وارد بدن می شود. ویروس در روده تکثیر شده و از طریق مدفوع دفع می شود.

آیا فلج اطفال قابل درمان است؟

خیر. این بیماری درمان قطعی ندارد و تنها راه پیشگیری از آن، واکسیناسیون کامل است.

آیا فلج اطفال قابل پیشگیری است؟

بله. فلج اطفال از طریق ایمن کردن کودک با واکسن قابل پیشگیری است. از سال ۱۹۸۸ و شروع برنامه جهانی ریشه کنی فلج اطفال، بروز جهانی بیماری بیش از ۹۹٪ کاهش یافته و تعداد کشورهای با انتقال بومی از ۱۲۵ به ۲ کشور افغانستان و پاکستان کاهش پیدا کرده است. کشورها با استفاده از واکسن خوراکی فلج اطفال موفق به حذف فلج اطفال شده اند. هر چند، تا زمان ریشه کنی جهانی بیماری، تمام کشورها در خطر بازگشت ویروس و آلودگی مجدد هستند.

فلج اطفال چیست؟

فلج اطفال یا پولیو یک بیماری عفونی مسری است که در اثر تهاجم ویروس فلج اطفال به سیستم عصبی فرد رخ می دهد. فلج اطفال سبب فلج و حتی مرگ می شود. سه نوع ویروس فلج اطفال وجود دارد که شامل سه نوع ۱ و ۲ و ۳ می باشد اما نوع دو بیش از ۲۰ سال است که حذف شده است.

چه افرادی در معرض خطر بیشتر ابتلا به فلج اطفال هستند؟

فلج اطفال معمولاً کودکان زیر ۵ سال بدون سابقه واکسیناسیون کامل را مبتلا می کند.

علائم بیماری فلج اطفال چیست؟

علائم بیماری در اکثر کودکان خفیف است اما طبق آمار از هر ۲۰۰ کودک مبتلا یک نفر فلج خواهد شد.

علائم بیماری فلج اطفال شامل تب، ضعف و خستگی، سردرد، استفراغ، سفتی گردن، درد و ضعف در اندام ها و متعاقباً فلج معمولاً

فلج اطفال، سرخک، کووید-۱۹

بچه

علائم بیماری سرخک چیست؟

بیماری با علائم اولیه
تب،

آبریزش بینی،

ورم ملتحمه چشم و

سرفه شروع می شود، بعد از ۲ تا ۳ روز

در داخل دهان نقاط سفید در زمینه قرمز

داخل گونه ایجاد می شود و متعاقب آنها

بثورات پوستی قرمز رنگ ظاهر می شوند.

سرخک یک بیماری ویروسی بسیار کشنده و یکی از مسری ترین بیماری های عفونی است بطوریکه می تواند بیش از ۹۰٪ افراد حساس در تماس نزدیک با بیمار را، آلوده کند.

واکسیناسیون علیه بیماری سرخک از سال ۱۳۴۵ آغاز گردیده و با گسترش واکسیناسیون در سال ۱۳۸۲، بیماری از مرحله کنترل وارد مرحله حذف شده است. علیرغم موفقیت های به دست آمده، هنوز هم حدود ۱۰٪ کل مرگ و میر قابل پیشگیری کودکان زیر ۵ سال در جهان به علت سرخک است.

پوش
واکسیناسیون

فلج اطفال، سرخک، کووید-۱۹

سرخک

راه های پیشگیری

برای پیشگیری از بیماری سرخک و سرخچه بهترین و موثرترین راه استفاده از واکسن می باشد که در ایران به شکل ترکیبی علیه سه ویروس سرخک، سرخچه، اوریون (MMR) موجود است و در ۱۲ و ۱۸ ماهگی به کودکان تزریق می شود. در سال ۱۳۹۸ بعد از ۳ سال قطع گردش ویروس های بومی سرخک و سرخچه، گواهی تاییدیه حذف سرخک و سرخچه توسط سازمان جهانی بهداشت برای کشورمان صادر شد. برای جلوگیری از انتشار مجدد بیماری در کشور و حفظ دستاورد حذف سرخک و سرخچه، واکسیناسیون کامل همه کودکان زیر ۱۵ سال اعم از ایرانی و غیر ایرانی ساکن در کشور ضرورت دارد. جهت شناسایی زود هنگام موارد مشکوک لازم است همه افراد دارای تب و بثورات پوستی، آزمایش شوند.

دوره نهفتگی

دوره نهفتگی بیماری سرخک یک الی سه هفته است (بطور متوسط دو هفته). بدین معنی که پس از ورود ویروس به بدن کودک یک الی سه هفته طول می کشد تا علائم بیماری مانند تب و بثورات جلدی ظاهر شود.

روش انتقال

انتقال بیماری سرخک از راه تنفسی است.

بیماری سرخک با سرخچه چه تفاوتی دارد؟

سرخچه نیز یکی از علل شایع بیماری های تب دار و دارای بثورات است. واگیری سرخچه از سرخک کمتر است. گرچه بیماری سرخچه معمولاً بیماری خطرناکی محسوب نمی شود ولی در زمان بارداری مخصوصاً ماه های اول، می تواند سبب مخاطرات جدی از جمله سقط، مرده زایی یا نوزاد مبتلا به سرخچه مادرزادی گردد. دوره نهفتگی سرخچه بطور متوسط دو الی سه هفته (کمی طولانی تر از سرخک) است.

درمان

در حال حاضر درمان خاصی برای بیماری سرخک بجز علامت درمانی وجود ندارد اما تجویز ویتامین A به کودکانی که بیماری سرخک دارند در کاهش شدت و کشندگی بیماری موثر بوده است.

راه های پیشگیری

- ◀ تکمیل دوره واکسیناسیون
- ◀ رعایت اصول بهداشت فردی شامل شستن صحیح دست ها با آب و صابون یا ضدعفونی کردن آنها با محلول های الکلی، خودداری از تماس دست آلوده به چشم، دهان و بینی
- ◀ رعایت فاصله فیزیکی با افراد دارای علائم بیماری
- ◀ استفاده از ماسک
- ◀ رعایت آداب تنفسی شامل پوشاندن دهان و بینی هنگام سرفه و عطسه
- ◀ برقراری تهویه مناسب

واکسیناسیون

در حال حاضر واکسیناسیون کووید-۱۹ در گروه سنی بالای ۵ سال انجام می شود، تزریق واکسن کرونا به میزان قابل توجهی از شدت بیماری و مرگ و میر ناشی از آن می کاهد.

کووید-۱۹ یک بیماری ویروسی است که می تواند باعث علائم تنفسی شدید و عوارض متنوع مغزی، قلبی و... شود و حتی گاهی منجر به مرگ بیمار گردد.

راه انتقال بیماری

انتقال بیماری عموماً از راه تنفسی به واسطه سرفه، عطسه یا صحبت کردن است. ویروس می تواند مدت کوتاهی بر روی سطوح باقی بماند. با توجه به ماندگاری ویروس بر سطوح مختلف، انتقال از این روش ها نیز اهمیت پیدا می کند گرچه اندک است.

علائم بیماری

علائم عمومی بیماری شامل بی اشتها، ضعف و بی حالی، دل درد، تهوع و استفراغ، اسهال، سر درد، سرگیجه، گلودرد، از دست دادن حس بویایی و چشایی و در موارد شدیدتر تنگی نفس می باشد. این بیماری می تواند با و یا بدون تب باشد.

کتابچه آموزشی پوشش واکسیناسیون فلج اطفال، سرخک، کووید-۱۹

در جمعیت پناهندگان
و مهاجرین خارجی

سلامت همگانی
با واکسیناسیون

ویژه رابطین سلامت اتباع

